

Μισθοί, πληθωρισμός και η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Οι οικονομολόγοι δεν έχουν πολλές απαντήσεις στο ερώτημα πώς οι μισθοί θα πρέπει να μεταβάλλονται σε συνάρτηση με τον πληθωρισμό, και σίγουρα ο μηχανισμός αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενος. Υπάρχει όμως ευρεία συναίνεση για τη σημασία της αύξησης των μισθών, εντός των ορίων του πληθωρισμού και της αύξησης της παραγωγικότητας, και σε μια μέση χρονική περίοδο. Ο πληθωρισμός διαβρώνει την αγοραστική δύναμη και μειώνει το βιοτικό επίπεδο. Για να διασφαλιστεί ότι τα οφέλη από την ανάπτυξη κατανέμονται όσο το δυνατόν πιο ισορροπημένα, τα πραγματικά εισοδήματα θα πρέπει να αυξάνονται σε συνάρτηση με την οικονομία μεσοπρόθεσμα, και η εισοδηματική ανισότητα θα πρέπει να μειώνεται από τα υψηλότερα επίπεδα. Ωστόσο, η εμπειρία των τελευταίων 20 περίπου ετών σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν ακριβώς η αντίθετη, για διάφορους λόγους. Τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των οικονομιών έχουν αλλάξει. Η τεχνολογία μετασχηματίστηκε, επηρεάζοντας τις θέσεις εργασίας και τις αμοιβές. Ο πληθωρισμός εκτινάχθηκε το 2022 και ο πόλεμος στην Ουκρανία το ίδιο έτος, επιδείνωσε τις γεωπολιτικές αβεβαιότητες. Υπάρχει σήμερα μια κρίση ποιότητας των θέσεων εργασίας και μισθών.

Σε αυτό το άρθρο, συζητάμε τις μισθολογικές προσαρμογές και τον πληθωρισμό υπό το πρίσμα των εξελίξεων στην παραγωγικότητα, της οικονομικής ανάπτυξης, και των εισοδηματικών ανισοτήτων που προκύπτουν. Συζητάμε επίσης τον μηχανισμό αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής ως ανεπαρκές εργαλείο πολιτικής για τα κρίσιμα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της αυξανόμενης εισοδηματικής ανισότητας και της ποιότητας της εργασίας που αντιμετωπίζουμε σήμερα. Αντ' αυτού, θα πρέπει να

αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις, όπως η ενίσχυση των νομοθεσιών για τον κατώτατο μισθό και το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και η αποτελεσματικότερη χρήση του φορολογικού συστήματος για φορολογικές πιστώσεις και στοχευμένες επιδοτήσεις.

Προσδιορισμός του προβλήματος

Το εργασιακό περιβάλλον έχει αλλάξει τα τελευταία 20 περίπου χρόνια, και μαζί του οι θέσεις εργασίας, οι ανταμοιβές τους και η κατανομή τους. Υπήρξαν δύο σημαντικές συναφείς τάσεις. Πρώτον, η κατανομή του συνολικού ΑΕΠ, μεταξύ μισθών και εταιρικών κερδών έχει μεταβληθεί υπέρ των τελευταίων. Δεύτερον, η κατανομή του μισθωτού εισοδήματος, άλλαξε υπέρ των υψηλότερων εισοδημάτων. Το πρόβλημα τώρα είναι, με ποιο τρόπο θα αντιστραφούν αυτές οι τάσεις ώστε να διασφαλίζονται αξιοπρεπή επίπεδα εισοδήματος χωρίς να επιδεινώνονται οι πληθωριστικές πιέσεις και οι πληθωριστικές προσδοκίες.

Κατανομή μισθών και κερδών

Η κατανομή των εισοδημάτων στην ΕΕ άλλαξε κατά την περίοδο που ακολούθησε την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09, υπέρ των κερδών και εις βάρος των μισθών στις περισσότερες, αλλά όχι σε όλες, τις περιπτώσεις. Η Ευρώπη στο σύνολό της είναι μια σχετικά ισοκρατική κοινωνία, και το μερίδιο μισθών στο συνολικό εισόδημα, μεταξύ 2009 και 2022, μειώθηκε σε πολύ ήπιο βαθμό, σε σύγκριση με πιο έντονες διακυμάνσεις σε επίπεδο χωρών. Στην Κύπρο, για παράδειγμα, το μερίδιο των μισθών στο συνολικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 5.6 ποσοστιαίες μονάδες, από 47.8% το 2009 σε 42.1% το 2022. Το μερίδιο των κερδών αυξήθηκε κατά 7.8 ποσοστιαίες μονάδες στο 46.1% του ΑΕΠ.

Μισθοί και πληθωρισμός

Η πορεία της αύξησης των μισθών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου, παρουσιάζει μια σαφή διάρρηξη μετά το 2009. Η αύξηση των μισθών ήταν σημαντικά χαμηλότερη την περίοδο 2010-22 από ότι την περίοδο 2001-09.

Επικεντρωνόμαστε εδώ στην Κύπρο, χρησιμοποιώντας στοιχεία για τις μηνιαίες αποδοχές του συνόλου της οικονομίας, τον πληθωρισμό, την αύξηση του πραγματικού και ονομαστικού ΑΕΠ, την απασχόληση και την παραγωγικότητα.

Ιδανικά, κατά μέσο όρο σε μια χρονική περίοδο, θα θέλαμε οι μισθοί να αυξάνονται σύμφωνα με τον πληθωρισμό και επίσης να απορροφούν ένα ποσοστό αλλά όχι το σύνολο της αύξησης της παραγωγικότητας, με την επιφύλαξη της φύσεως του πληθωρισμού, και

άλλων κλαδικών και περιφερειακών διαφορών. Αυτό θα εξασφαλίζει ότι, καθώς η οικονομία θα αναπτύσσεται σε πραγματικούς όρους, θα βελτιώνεται και το πραγματικό βιοτικό επίπεδο.

Την περίοδο 2003-09, οι συνολικές μισθολογικές προσαρμογές στην Κύπρο απορρόφησαν το σύνολο του πληθωρισμού και το σύνολο της αύξησης της παραγωγικότητας, με επακόλουθη ανακατανομή υπέρ των μισθών αντί των κερδών. Συγκεκριμένα, οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 4.2% ετησίως, σχεδόν σε πλήρη αντιστοιχία με το άθροισμα του πληθωρισμού κατά 2.9% και της αύξησης της παραγωγικότητας κατά 1.2%.

Αυτό αντιστράφηκε την περίοδο 2010-22. Η αύξηση των μισθών ήταν πολύ πιο βραδεία στο 1.3%, όπως και ο πληθωρισμός στο 1.2%. Αλλά ενώ ο πληθωρισμός απορροφήθηκε πλήρως στην προσαρμογή των μισθών, η αύξηση της παραγωγικότητας, κατά 0.9% ετησίως, δεν είχε σχεδόν καθόλου συνεισφορά. Αυτό εξηγεί την ανακατανομή του εισοδήματος υπέρ των κερδών που ακολούθησε. Το 2020-22, η αύξηση των μισθών ήταν 3.5% ετησίως, όταν ο πληθωρισμός ήταν κατά μέσο όρο 3.4%. Δηλαδή, οι μισθοί αυξήθηκαν απολύτως σύμφωνα με τον μέσο πληθωρισμό της περιόδου χωρίς να καταγράφεται καμία συνεισφορά από την αύξηση της παραγωγικότητας, αν και το 2022 η αύξηση των μισθών κατά 6.8% υπολείπεται του πληθωρισμού ύψους 8.4% και της παραγωγικότητας ύψους 2.8%.

Εισοδηματικές ανισότητες

Ωστόσο, εκτός από αυτές τις αλλαγές στη συνολική αύξηση των μισθών σε απόλυτους όρους και σε σχέση με τα κέρδη, η κατανομή των μισθών έχει αλλάξει υπέρ των υψηλότερων μεριδίων. Οι μισθολογικές ανισότητες παραμένουν υψηλές στην Κύπρο. Υπολογίζουμε την μισθολογική ανισότητα χρησιμοποιώντας στοιχεία μισθών από τη Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου για την ποσοστιαία κατανομή των εργαζομένων με βάση τις μηνιαίες ακαθάριστες αποδοχές για την περίοδο 2010-21.

Από αυτά τα δεδομένα εύκολα υπολογίζεται ότι οι αποδοχές του 10% των υψηλότερα αμειβομένων υπαλλήλων ήταν περίπου 8 φορές μεγαλύτερες από τις μηνιαίες αποδοχές του 10% των χαμηλότερα αμειβομένων. Ομοίως, οι μηνιαίες αποδοχές του υψηλότερου 25% των μισθωτών ήταν περίπου 5 φορές υψηλότερες από τις μηνιαίες αποδοχές του χαμηλότερου 25% των μισθωτών. Αυτά είναι αδρά μέτρα εισοδηματικής ανισότητας.

Η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή και τα προβλήματά της

Αν εφαρμόζαμε μια ισόποση αύξηση σε αυτά τα εισοδήματα, π.χ. 8% οριζόντια, όπως θα

συνέβαινε στην περίπτωση που λειτουργούσε ο μηχανισμός αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, αυτές οι αναλογίες των πολλαπλασιαστών 8 και 5 για το ανώτερο και το κατώτερο 10% και 25% των εργαζομένων με βάση το ακαθάριστο εισόδημα τους, δε θα άλλαζαν. Αλλά για κάθε 1 ευρώ πρόσθετου ονομαστικού εισοδήματος που θα καταβάλλονταν στις χαμηλότερες εισοδηματικές ομάδες, 8 και 5 ευρώ αντίστοιχα θα καταβάλλονταν στις υψηλότερες εισοδηματικές ομάδες του 10% και του 25% των εργαζομένων.

Αν μια τιμαριθμική αναπροσαρμογή εφαρμοζόταν αυτόματα και ισόποσα στις αποδοχές όλων των εργαζομένων, δεν θα άλλαζε αυτό που θα μπορούσαμε να ορίσουμε ως σχετική εισοδηματική ανισότητα, δηλαδή οι πολλαπλασιαστές των εισοδημάτων, που αναφέραμε πιο πάνω, αλλά θα επιδείνωνε σημαντικά την απόλυτη εισοδηματική ανισότητα, που μετράτε με βάση το χρηματικό επίπεδο των αποδοχών.

Ταυτόχρονα, θα δημιουργούσε στρεβλώσεις στη σχέση μεταξύ των αμοιβών των εργαζομένων σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας, και της παραγωγικότητας. Οι διάφοροι τομείς έχουν διαφορετικά επίπεδα παραγωγικότητας και επηρεάζονται διαφορετικά από το υψηλότερο κόστος ενέργειας και τον πληθωρισμό.

Οι λύσεις

Αρχικά ορίσαμε το πρόβλημα ως μια δυσανάλογη κατανομή του εισοδήματος μεταξύ των μισθών και των κερδών, και μια στρεβλή κατανομή των μισθών υπέρ των υψηλότερων στρωμάτων. Το πρώτο συμβαίνει όταν οι αυξήσεις της παραγωγικότητας απορροφώνται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τα κέρδη. Το δεύτερο προκύπτει από διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, όπου η πλειονότητα των νέων θέσεων είναι χαμηλής παραγωγικότητας και χαμηλών αμοιβών.

Προτείνονται τρία μέτρα για τον περιορισμό αυτών των προβλημάτων, και για τη διασφάλιση του βασικού βιοτικού επιπέδου. Πρώτον, η ενίσχυση της νομοθεσίας για τον κατώτατο μισθό επεκτείνοντάς την σε όλες τις θέσεις εργασίας και, ιδίως, συνδέοντας το επίπεδο με το διάμεσο εισόδημα και διασφαλίζοντας ότι θα αυξάνεται σύμφωνα με τις μεταβολές του κόστους ζωής.

Δεύτερον, η χρήση του φορολογικού συστήματος για την παροχή φορολογικών πιστώσεων και επιδοτήσεων για στοχευμένες δραστηριότητες σε όφελος χαμηλών εισοδηματικών ομάδων, ώστε να διασφαλίζεται ότι η φορολογική επιβάρυνση του σχετικού εισοδήματος θα είναι όσο το δυνατόν χαμηλότερη, αν όχι μηδενική, και ότι οι φορολογικές πιστώσεις θα είναι καθαρά θετικές, επιδοτώντας συγκεκριμένες δαπάνες

πέραν του εισοδήματος, όπως η εκπαίδευση, η φροντίδα των παιδιών, ή ακόμη και το κόστος ενοικίασης κατοικίας.

Τρίτον, οι παροχές αυτές θα πρέπει να επιμερίζονται ώστε να καλύπτουν τους εργαζόμενους με μερική απασχόληση και τους εργαζόμενους στην καλούμενη gig-οικονομία.

Συμπεράσματα

Η σχέση μεταξύ μισθών και πληθωρισμού δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθεί, καθώς εξαρτάται από τις πηγές του πληθωρισμού μεταξύ των συντελεστών ζήτησης και προσφοράς, τις τομεακές διαφορές στον πληθωρισμό και την παραγωγικότητα, και το μερίδιο των μισθών στο συνολικό λειτουργικό κόστος. Οι επιχειρήσεις διαφέρουν ως προς τη χρήση των εισροών τους και ως προς την ένταση της εργασίας έναντι του κεφαλαίου. Όλα αυτά απαιτούν διακριτές πολιτικές. Είναι σαφές ότι για να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο, οι πραγματικοί μισθοί θα πρέπει να αυξάνονται κατά μέσο όρο, σύμφωνα με τον πληθωρισμό και να συγκεντρώνουν μέρος των κερδών από την παραγωγικότητα. Αλλά αν, ταυτόχρονα, θέλουμε να μειώσουμε τις μάλλον μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, οι χαμηλότερες εισοδηματικές ομάδες είναι αυτές που θα πρέπει να προστατευθούν περισσότερο από τον πληθωρισμό. Η λύση του διπλού μας προβλήματος απαιτεί διακριτές προσεγγίσεις στην ενίσχυση της νομοθεσίας για τον κατώτατο μισθό και στη χρήση του φορολογικού συστήματος για φορολογικές πιστώσεις και επιδόματα και για ένα σύστημα εισοδηματικής ενίσχυσης. Οι αυτόματες τιμαριθμικές αναπροσαρμογές θα επιδεινώνουν τις απόλυτες εισοδηματικές ανισότητες και θα στρεβλώσουν τις σχετικές τιμές στην οικονομία.

**Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.*